

Gud er kærlighed!

Kristendommen mellem kærlighed og død

Indhold

Indledning	2
Kritikkens præmisser: En forbemærkning	9
1. Kristendommens grundmotiv	23
Kærlighedens suverænitet	24
Hvad er kærlighed?	37
Kærlighedens Gud	41
Kærligheden og jeget	48
Grundmotivet under pres	63
2. Døden på korset: Et opgør med forsoningslæren	71
Kristendommens to fædre	73
Forsoningstankens indtog	75
Den uigenkendeliggjorte Gud	85
Forsoningstanken og Skriften	88
Inkarnationen	100
Forsoningslærens varianter	110
Forsøg på opblødning	116
Så <i>hvorfor</i> døde Jesus?	122
Gud, kærligheden og forsoningstanken	127
3. Skabelse og Fald: Om dødens og lidelsens problem	129
Dødens problem: En optakt	129
Første svar: Den fuldendte Skabelse	139
Andet svar: Den ufærdige Skabelse	151

Døden som mysterium 166
Den kristne blindgyde – og et alternativ 171

4. Krop, ånd og opstandelse: Om evighedslegemet 181

Evighedshåbets elementer: En optakt 183
Kristen opstandelse 185
Den fysiske opstandelse 198
Den åndelige opstandelse 208
Legemlighedsproblemet 212
Kontinuitetsproblemet 217
Den intellektualiserede opstandelse 222
Kristen opstandelse – og et alternativ 226

5. Menneskets frelse: Om evighedslivet 230

Hvad er frelse? 231
Den kristne frelse 236
Frelse i Skriften 249
Dom, frelse og fortabelse 256
Kritiske nedslag 263
Menneskets myndiggørelse 273
Et alternativ: At vandre sig til frelsen 279
Menneskelivet 284

6. Tilbage til kærligheden 289

Fundamentet skrider 290
Den nødvendige reformation 295
Er en folkets kirke mulig? 307

Litteratur 309

Indledning

Inderst inde holder jeg meget af kristendommen. Altså virkelig meget. Måske er jeg forudindtaget, da jeg er født, døbt og konfirmeret ind i den, men jeg mener, med al den ædruelighed, en dansker nu engang er i stand til at præstere, at kristendommen er en af de kærligste, smukkeste og mest civiliserede religioner i verden. Så når jeg nu skriver en hel bog om alt det, den tager fejl i, er det med en vis ærgrelse over, at det er nødvendigt. Men det skal forstås, som når man, måske efter at have gået lidt med det, tager sig sammen og fortæller en god ven, at han eller hun har et problem. Det kan være svært at sige og ubehageligt at høre, men hvis problemet er stort nok, *skal* det siges. Og kristendommens problem er i nærheden af at være enormt.

Kærlighedstanken er kernen i den kristne tro. Men man har samtidig, helt fra begyndelsen, lavet det fatale træk at tænke døden ind i hjertet af troen med idéen om, at Jesus døde på korset for vores synders skyld, for at forsones os med Gud. *Man har blandet døden ind i kærligheden og dermed mudret kærlighedstanken til.* Kristendommen har med andre ord et *grundlagsproblem*. Den har aldrig for alvor forstået, at kærlighed og død er *fundamentalt forskellige tilværelseskræfter*, og hvis man insisterer på at tænke dem ind i den samme religiøse verdensforklaring, opstår der splittelse og uklarhed i éns tro. Det er dét, der er sket for kristendommen. Den har derfor reelt aldrig formået at forkynde en Gud, der er *ren* kærlighed. Og det er et kæmpe tab for verden.

Man ser det med det samme, man træder ind i en kirke. I alle de kirker, jeg har været i, er den levende Jesus billedligt til stede, ofte skildret i en evangelisk scene eller bare, som i Thorvaldsens ikoniske værk, stående foran os

med let udbredte arme og sænket, bydende blik, kaldende på os med hele sit væsen. Og bliver man længe nok til at høre en prædiken, kalder gode præster den levende Jesus frem for vores indre. Men oftest er det en anden Jesus, man møder. En tavs, ubevægelig figur, der hænger lidende og døende på sit kors. Og den levende og døende Jesus anslår fundamentalt modsatrettede stemninger.

Den levende Jesus er netop i live. Han vil os noget. Han råber os op og vækker håb. Han viser os, at livet kan være godt, at der er hjælp at hente hos Gud, at fejl kan tilgives, at fred er muligt, og at vi rummer en kraft, der kan forvandle vores liv og forankre det i det gode. Han siger de selvretfærdige imod, hjælper de syge, støtter de svage, taler fællesskabet op og minder os om kærlighedens betydning og kraft. Det er selve *livsmødet i os*, han styrker. Den døende Jesus, derimod, siger ingenting. Han lider bare, og så dør han. Han hænger på sit kors og holder ud, indtil han ikke kan mere. Det er dét, og det er sådan set pointen. Og de, der har hængt ham op i 'Guds hus', vil fortælle os, at han led og døde for os, at han ofrede sig for, at vi kunne leve. *De ser en trøst i hans død*. Men at de to Jesus'er overhovedet kan befinde sig i det samme kirkerum er simpelthen ubegribeligt. Det gør de ikke desto mindre, og det udstiller for alle, der vil se det, kristendommens problem: *Den lader døden skygge for kærligheden* – og dermed fordunkler den præcis det budskab, Jesus kom med.

Den rene kærlighedslære, Jesus bragte os, blev altså allerede fra begyndelsen af den kristne tros historie taget som gidsel af, givetvis velmenende, mennesker, der lagde deres eget oven i hans – og denne bog er tænkt som en befrielsesaktion. Eller i hvert fald et bidrag til den. Kærlighedstanken skal vristes fri af kristendommens omklamring. Vi skal et sted hen, hvor troen på en kærlig Gud er ubundet af de bånd, den kristne dogmatik har tøjlet den med. Vi skal hen (eller: tilbage) til *den rene kærlighedslære*.

Problemet uddybet

Kristendommen udspringer som sagt af en fantastisk vision. Som en af de få religioner i verden forkynder den i sin kerne et budskab om, at Gud elsker os *ubetinget*, at vi skal gøre kærligheden til grundlaget for vores liv med hinanden og os selv, og at vi skal forstå, at kærligheden er den magt, der bærer eksistensen. Budskabet bærer et håb frem, der vækker genklang i rigtig mange mennesker, og i den udstrækning, det op gennem historien trods alt er lykkedes at få det bragt ud til folk, har den kristne tro været en kilde til lys og kraft i verden og har givet håb og inspiration til millioner.

Men der har altid løbet en modstrøm i kristendommens forvaltning af Jesu kærlighedslære. Forsoningstanken er, fra Paulus og frem, blevet trukket ind i troens indre og har forurennet kærlighedstanken med idéen om, at Jesus døde en 'livgivende død', for at vi kunne få evigt liv. Døden blev gjort til en *forudsætning* for kærligheden. Men kærlighed og død er to helt forskellige kræfter i tilværelsen – og når man først opdager det, bliver det tydeligt, at den kristne tro gennemløbes af to spor eller tankestrømme, der trækker hver deres vej. Det Lys, den kristne tro bærer med sig fra Jesus, bliver uophørligt modsagt af et Mørke, et dødsmotiv, der løber den anden vej, som en konstant modstrøm i dens lære. Og det ene spor, døden, leder os væk fra det, der ifølge kristendommen selv er troens kerne, nemlig *kærligheden*. Altså *på afveje*.

Denne indre splittelse eller uklarhed i troen bliver tydelig, når man dykker ned i kristendommens svar på de store spørgsmål, følelsen af Gud giver anledning til: Er Gud en personlig magt bag universet eller en navnløs kraft i naturen? Er Gud god eller ond? Hvis Gud er af kærlighed, hvor kommer det onde så fra? Og hvorfor er det her stadig? Hvad er forholdet mellem Gud og universet? Hvordan passer mennesket ind i den kosmiske orden? Hvad er vi for en slags

væsner? Hvad er meningen med livet? Hvad er vores skæbne? Lever vi videre i en anden form i en anden verden efter kroppens død? Skal vi selv gøre noget for at indgå i det evige liv og i givet fald *hvad*? Når kristendommen skal svare på den slags – for den troende meget afgørende – spørgsmål, bliver den en *lære* eller *verdensforklaring*, og ikke kun nogle anvisninger på, hvordan vi bør leve. Problemet er bare, at kristendommens svar på troens store spørgsmål ikke, som vi skal se, har den klarhed og tyngde, de burde have, fordi de ikke kun tager afsæt i kærlighedstanken, men også i et dødsmotiv. Når man udleder sine svar, sin troslære, af et splittet og uklart fundament, bliver éns svar *også* splittede og uklare. Det er dén teologiske selvskade, der er kristendommens problem, og det er i store træk den, der optager mig her: Kristendommen har egenhændigt saboteret sin egen forkyndelse af Gud, for det er umuligt at forestille sig, at en kærlig Gud ville orkestrere sit eget barns død. Det kan simpelthen ikke lade sig gøre, og konsekvenserne, af at blive ved med at sige om Gud, at han kunne finde på det, vil i sidste ende få kristendommen til at smuldre og glide ud af historien som en vildfarelse, vi i alt for mange år led under engang.

Projektet

Dermed har projektet i denne bog på behændig vis introduceret sig selv. Idéen er at vende kærlighedstanken mod kristendommen selv som den standard, troens indhold skal vurderes efter. Altså lade den kristne troslære spejle sig i sin egen kerne. Gør man dét, vil det, som vi skal se, vise sig, at nogle af de mest centrale fortællinger og doktriner i den kristne lære ikke stemmer overens med den Gud, Jesus fortalte om, og det skyldes først som sidst forsoningstankens indtog.

Denne bog er altså en kristendomskritik. Men kun fordi den forud for dét

er et forsvar for troen på en kærlig Gud, som jo også er den kristne. Ja, i den forstand er bogen også et forsvar af kristendommen, selvom nogle vil rive håret ud i assorterede totter over den udtalelse. Men hvis kærligheden er kernen i den kristne tro, må man vel som kristen være optaget af, at éns tro er i overensstemmelse med kærligheden? Og at alt andet er detaljer? Men så strammer det til for den kristne troslære, for hvis kærligheden skal være en tros grundmotiv, bliver den et korrektiv til denne tros indhold, dens lære, også den kristne, og så skal ethvert trosudsagn, der er i *modstrid* med kærlighedstanken, selvfølgelig luges ud af troen. Men det vil uundgåeligt tvinge kristendommen ud i at skulle moderere eller helt skille sig af med meget af det tankegods, der *også* er anerkendt som en del af dens lære: Gud som altings skaber, forsoningslæren, nåden, opstandelsen og frelsen. Som disse forklaringer og doktriner traditionelt udlægges, er de helt enkelt ikke i samklang med kærlighedstanken.

Meget af den kritik, de her overvejelser fører med sig, og som bliver lagt frem i det følgende, er ikke ukendt for kristendommen. Men faren for at have misforstået Jesu kærlighedslære synes aldrig at have gjort noget stort og slet ikke noget blivende indtryk på dens tilhængere og teologer. Det er på én gang dybt fascinerende og dybt tragisk. Men sagen er, at for så vidt man som kristen overhovedet forstår sig selv som et sagligt menneske, der ikke ønsker at leve i en illusion, må man formodes at ville forholde sig sagligt til sin og andres søgen efter Gud, og derfor også være villig til at besvare enhver saglig indvending imod den tro, man har. Ellers er man jo netop ikke saglig. Ja, man kan dybest set ikke være interesseret i at nærme sig *virkeligheden*, altså *sandheden*, og derfor reelt heller ikke være interesseret i at forstå Gud. Prisen for at være uinteresset i saglige indvendinger mod sin tro er med andre ord, at man er ligeglad med Gud, og den pris *må* man som ægte troende finde for høj.

Uden en åben og ærlig selvransagelse vil kristendommen simpelthen

aldrig lykkes: En troslære, der hævder at bygge på kærlighedstanken, kan først få held til at overbevise det søgende menneske om, at Gud virkelig *er* kærlig, når den ikke på nogen betydende måde er inficeret af tankegange, der modsiger kærligheden. Det er kristendommen ikke, men projektet er i al enfoldighed, at den bliver det.

En så bramfri opfordring til, at man som kristen gentænker og reformerer sin tro, vil nogen med sikkerhed opleve som både bedrevidende og anmassende, fordi jeg jo mere end antyder, at de tager fejl. Og måske den vil føles ekstra uvelkommen, når den, som hér, kommer fra én, der ikke kan regnes for kristen og ikke engang er teolog. Men historien har nu engang maget det sådan, at kristendommen står som en forvalter af den kærlighedslære, Jesus kom med, og som mange, uanset tro eller ikke-tro, tilslutter sig, og hans budskab har aldrig været reserveret nogen bestemt. Jesus ville *alle* i verden noget. Med kærlighedstanken holder kristendommen med andre ord noget fantastisk i hænderne, *men man har fået det af Jesus*. Ingen kan kræve monopol over kærlighedsbudskabet, og alle har derfor adkomst til at mene noget om det. Så: Hvis man påtager sig at forvalte denne kærlighedsgave fra Jesus, skal man forvalte den ansvarligt, og det mener jeg i al beskedenhed ikke, kristendommen har gjort, fordi den så at sige har pakket gaven ind i død.

Hvilken kristendom?

Den store udfordring for et projekt som dette er, at der er fantastisk mange bud på, hvad kristendom er, og det er jo svært at kritisere noget, man ikke kan pege ud. At finde den 'rigtige' kristendom kan føles lidt som at lede efter julemanden ved et julemandskonvent: Der er julemænd overalt, og spørger man dem én for én, om de er julemanden, siger de godt nok ho-ho-ho og vil høre, om man har

været artig, men de kan jo ikke alle sammen være julemanden, og man begynder til sidst at tvivle på, om der overhovedet *er* en julemand. Så hvad er det for en kristendom, jeg taler om?

Det er der, lyder reaktionen fra teologerne typisk, ikke noget entydigt svar på, for troen er en levende størrelse, og »enhver forenkling af kristendommen til en statisk udtryksform er et overgreb«.¹ Den kristne tro er en vej at gå ad, der finder sin form i mødet med en omskiftelig verden, og det er derfor et problem, hvis man én gang for alle vil fastlægge dens indhold og indsnævre den til at være noget bestemt.

Men hvis kristendom er hvad som helst, er den ingenting – og ingen anser den hverken for at være hvad som helst eller ingenting. De fleste kristne vil mene, at den har en kerne, nemlig kærlighedstanken. Men modstanden mod at sætte grænser for, hvad kristendom er, overser noget væsentligt, nemlig at de spørgsmål, der udgør den religiøse søgen, og som den kristne tro hævder at have svar på, er *universelle*. De ændrer sig ikke, selvom det samfund og den kultur, de er stillet i, gør det. Og en troslære bør selvfølgelig tage udgangspunkt i *spørgsmålene*, ikke i den kontekst, de er stillet i. Ellers er den jo ikke et svar på en søgen. Den kristendom, denne bog går i rette med, er derfor dén, der med afsæt i kærlighedstanken prøver at besvare det søgende menneskes store trosspørgsmål. En sådan indsnævring kræver imidlertid en uddybning, og den giver jeg i min forbemærkning om lidt – sammen med en præcisering af præmisserne for den kritiske tilgang.

Bogens opbygning

I forbemærkningen lægges som sagt afsættet for denne bogs kritiske tilgang. Her

¹ Værge 2016, s. 11.

vil jeg se nærmere på de krav, der for mig at se stilles til en troslære, hvis den skal kunne løse sin opgave. Jeg vil også berøre forholdet mellem tro og fornuft, den moderne, postmetafysiske teologi og forholdet mellem skrift og autoritet. Derefter bliver den kristne tros grundmotiv og dens grundproblem stillet op over for hinanden i kapitel 1 og 2: Først udlægges kærlighedstanken og hvor radikalt den, som jeg ser det, er præsenteret af Jesus. Dernæst gennemgår jeg kristendommens banesår, som er forsoningstanken, og som er dén, der forplumrer kærlighedstroen.

I de efterfølgende tre kapitler gennemgår jeg så de svar, kristendommen udleder af sit splittede udgangspunkt på de vel nok vigtigste spørgsmål, man som søgende menneske kan stille: Hvordan kan der være død og uundgåelig lidelse i en verden skabt af en kærlig Gud? Hvad sker der helt konkret med os, når vi går ind på den anden side af døden? Hvad skal der til for, at vi overhovedet bliver i stand til at gå ind i evighedslivet? Kristendommens svar på disse tre spørgsmål er givet i dens teorier om Skabelsen og Faldet (kapitel 3), Opstandelsen (kapitel 4) og Frelsen (kapitel 5).

Sidst i hvert af de tre kapitler præsenterer jeg kort nogle alternative svar på de samme tre spørgsmål, inspireret af kosmologisk-dualistiske verdensbilleder – svar, som i mine øjne har større forklaringskraft end de kristne. Idéen er ikke at gøre det til en debatbog, men at gøre kritikken konstruktiv og vise, at de vanskeligheder, kristendommen har, er der andre religiøse verdensforklaringer, der *ikke* har, selvom de *også* forkynder en kærlig Gud. Det er med andre ord ikke umuligt at tænke troen på en kærlig Gud fri af forsoningstanken. Hvordan man så konkret kunne forestille sig en sådan reformation, som det jo vil være, strejfer jeg afslutningsvis i kapitel 6.

Denne bog er som sagt affødt af en ærgrelse over, at kristendommen ikke har

værnet kærlighedstanken godt nok mod dødsmotivets indtog. Den er som sådan henvendt til alle, der i et eller andet omfang ser sig selv som kristne, som en *udfordring*. Og udfordringen består i at gøre det klart, at hvis man konfronterer kristendommen med dens eget grundmotiv – kærlighedstanken – er den tvunget til at reformere sin lære. Bogen er, som også sagt, *også* skrevet som et forsvar for troen på en kærlig Gud, og henvender sig som sådan til alle, der har dén tro. De vil opdage, at deres tro ikke er ligetil: At der er mange forestillinger om Guds natur og virke og hans forhold til mennesket, som er uforenelige med troen på kærlighedens Gud. Og endelig er den henvendt til enhver, der er interesseret i de store trosspørgsmål, jeg nævnte lige før (og hvem er ikke det?). De vil få dem belyst og diskuteret via kristendommens svar på dem. Og for at nå så bredt ud som muligt har jeg hele vejen igennem bestræbt mig på at skrive så tilgængeligt, at alle interesserede kan være med.